

Üniversite Öğrencilerinin Hijyen Davranışlarının Karşılaştırılması

A Comparison Of Hygiene Behaviors Of University Students

Nihal TAŞKIRAN¹, Leyla KHORSHID², Dilek SARI³

ÖZ

Amaç: Bu araştırmanın amacı, sağlık ve sağlık dışı bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin hijyen davranışlarını karşılaştırmaktır.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı nitelikteki araştırmanın örneklemini, Aydın ilinde bir Sağlık Yüksekokulu ile İşletme Fakültesi'nde 2015-2016 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören ve araştırmaya katılmayı kabul eden 1621 öğrenci oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında "Birey Tanıtım Formu" ve "Hijyen Envanteri" kullanılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler ile ki kare testi, t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin hijyen uygulamaları toplam puan ortalaması sağlık bölümü öğrencilerinde 61.43±11.60, sağlık dışı bölümü öğrencilerinde ise 59.88±11.55 olup sağlık bölümü öğrencilerinin puan ortalamaları anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (p<0.05).

Sonuç: Üniversite öğrencilerin doğru hijyen davranışlarının negatif yönde olduğu, sağlık bölümü öğrencilerinin puanlarının sağlık dışı bölümlerdeki öğrencilere kıyasla yüksek olmasına rağmen istenilen düzeyde olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hijyen davranışları, hijyen, üniversite öğrencisi

GİRİŞ

Kelime anlamı olarak sağlık bilgisi anlamına gelen "hijyen", birey ve toplum olarak insan sağlığının korunması, geliştirilmesi ve yaşam boyu devamı için sağlıkla ilgili bilgileri bir sentez halinde uygulayan bir bilim kompleksi olup sağlıklı ortamın korunması ve ortamın mikroplardan arındırılması için alınan temizlik önlemlerinin tamamı olarak tanımlanmaktadır (1,2). Hijyen, bireysel

1. Doktor Öğretim Üy., Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, E-posta Adresi: nihal_tas@hotmail.com.tr

ORCID ID: 0000-0003-4342-3321

2. Prof. Dr. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Esasları ABD

ORCID ID: 0000-0001-7101-9014

3. Doç. Dr.Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Esasları ABD

ORCID ID: 0000-0002-1859-2855

Gönderim Tarihi:20.11.2018 - Kabul Tarihi: 19.08.2019

ABSTRACT

Aim: The aim of this study was to compare the hygiene behaviours of university students in health-related and non-health-related departments.

Materials and Methods: The sample of this descriptive study consisted of 1621 students studying at a College of Health and a Business Faculty in the province of Aydın in the academic year 2015-2016, who agreed to take part in the research. An Individual's Description Form and a Hygiene Inventory were used to collect data, and descriptive statistics, chi square test, t test and one-way variance analysis (ANOVA) were used in data analysis.

Findings: The students' total mean hygiene practice scores were 61.43±11.60 for students in the health department and 59.88±11.55 for non-health department students. It was found that both the mean scores were significantly higher for the health department students (p<0.05).

Conclusion:It was determined that the correct hygiene behaviours of university students were not good, and that although the scores of health department students were higher than those of non-health department students, they were not at the desired level.

Keywords: Hygiene behaviours, hygiene, university student

boyutta aile ortamında başlayıp insanların yaşam alanına, çalışma alanlarına ve dolayısıyla halk sağlığına etki eden önemli bir faktör ve sağlığın korunması, geliştirilmesi için bir gerekliliktir (3). Dünya Sağlık Örgütü, ölüm hızının yüksek olduğu gelişmekte olan ülkelerde hijyen yetersizliğinin, yaşam boyu hastalık yükü nedenleri arasında üçüncü sırada yer aldığını bildirmektedir (4). Yapılan çalışmalar, dünyada en sık görülen ve en çok öldüren hastalıklar grubunu enfeksiyon hastalıklarının oluşturduğunu ve insanlara el yıkama başta olmak üzere doğru hijyen alışkanlığı kazandırılması halinde bu hastalıkların sıklığında önemli azalmalar olacağını bildirmektedir (4,5).

Ayrıca çalışmalar, hijyen uygulamaları sonucu enfeksiyon sıklığında azalmaya paralel olarak he-

kime başvurma ve antibiyotik tüketiminde azalma sağlandığını göstermektedir (6,7). Ancak literatür incelendiğinde günümüzde hem toplumda hem de birinci basamak sağlık bakım ortamlarında bulaşıcı hastalıkların azaltılması amacıyla hijyen davranışlarının geliştirilememesi en yaygın sorunlardan biri olmaya devam etmektedir (5,8).

Hijyen davranışları; genel hijyen, ev hijyeni, gıda hijyeni, el hijyeni ve kişisel hijyeni kapsamaktadır (9). Bireyin hijyen davranışları, inançları, değerleri, alışkanlıkları, sosyo-ekonomik düzeyi, kültürel özellikleri, bilgi düzeyi, kişisel seçimleri, aile özellikleri, çalıştığı/yaşadığı çevrenin fiziksel ve sosyal özellikleri gibi çeşitli faktörlerden etkilenebilir (3).

Bireye olumlu ve doğru hijyen davranışları kazandırılmasında sağlık eğitimi önemli bir yere sahiptir (1). Sağlık çalışanları, değişen yaşam koşulları, mesleki sorumlulukları ve sosyal rolleri gereği sürdürdükleri yaşam biçimleri ile rol model olma ve sağlık eğitimi yönünden hizmet verdikleri grubu etkileme özelliğine sahiptir. Toplumdaki bu rolleri ve sorumlulukları gereği sağlık profesyonellerinin öğrencilik yıllarında almış oldukları sağlık eğitimi önemlidir. Hijyen konusu, sağlık alanında eğitim gören öğrencilerin farklı derslerinde müfredat içerisinde geniş yer kaplamaktadır (1). Öğrencilik yıllarında alınmış iyi bir hijyen eğitimi ile yetişen, hijyenin önemine inanan ve olumlu hijyen davranışlarını uygulayan sağlık profesyonelleri, mesleğini icra ederken hem kendini hem de hizmet sunduğu hasta/sağlıklı bireyleri koruyarak hastane enfeksiyonlarının ve enfeksiyonlara bağlı ortaya çıkan mortalite ve morbitide oranlarının azaltılması, bulaşıcı hastalıkların önlenmesi ile toplumun bu konuda eğitilmesine ve ülkenin gelişmesine önemli katkılar sağlayabilir (10).

Bu araştırmanın amacı, sağlık ve sağlık dışı bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin hijyen davranışlarını karşılaştırmaktır.

Literatür incelendiğinde farklı öğrenci gruplarında ve toplumun farklı kesimlerinde çeşitli hijyen davranışları ve alışkanlıklarını sorgulayan çok

sayıda çalışma bulunmaktadır (8,11-13). Ancak sağlık alanında ve sağlık alanı dışında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin hijyen davranışlarını karşılaştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu ihtiyaçtan hareketle bu çalışmanın, sağlık alanında öğrenim görenlerin istedik hijyen davranışlarını oluşturmadaki etkisini belirlemede yön gösterici olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte çalışmadan elde edilen sonuçlar sağlık alanı dışında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin bu konudaki eğitim gereksinimlerini belirlemeye yardımcı olabilir.

GEREÇ ve YÖNTEM

Tanımlayıcı nitelikteki araştırmanın evrenini, Aydın ilinde bir Sağlık Yüksekokulu (hemsirelik ve çocuk gelişimi bölümleri) ve İşletme Fakültesi'nde (insan kaynakları, kamu yönetimi, uluslararası ticaret ve işletme, yönetim bilişim sistemleri bölümleri) 2015-2016 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 1753 öğrenci (sağlık yüksekokulu öğrenci sayısı: 912, işletme fakültesi öğrenci sayısı: 851) oluşturmaktadır. Çalışmada tüm evren araştırmaya dahil edilmiştir. Katılım oranı %92.4 (1621 öğrenci, sağlık yüksekokulu öğrencilerinin %98.3'ü, işletme fakültesi öğrencilerinin %85'i)'tür.

Araştırmanın verileri, Mayıs-Haziran 2016 tarihleri arasında araştırmanın yapılacağı kurumların yazılı izni ve katılımcıların sözel onamı, verilerin toplanmasında kullanılacak olan ve Türkçe geçerlilik güvenilirliği Altun ve ark. (2010) tarafından yapılan Hijyen Envanteri'nin kullanım izni ve etik kurul izni alındıktan sonra yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır (14).

Veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilen "Birey Tanıtım Formu" ile Stevenson ve ark. (2009) tarafından geliştirilen ve Türkiye'de geçerliliği ve güvenilirliği Altun ve ark. (2010) tarafından yapılan "Hijyen Envanteri" kullanılmıştır (9,14).

Birey Tanıtım Formu'nda öğrencilerin; yaş, cinsiyet, öğrenim görülen okul, öğrenim görülen bölüm, öğrenim görülen sınıf, ailenin aylık geliri, aylık harcama miktarı, kaldığı yer, en uzun süre

yaşanılan yer gibi sosyodemografik özelliklerini belirlemeye yönelik toplam 9 soru yer almaktadır.

Hijyen Envanteri, toplumun tutarsız hijyen davranışlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin Türk toplumundaki iç tutarlılık güvenirlilik katsayısı 0.77 olup bu araştırmada Cronbach alfa katsayısı 0.83 olarak bulunmuştur. Beşli likert tipinde toplam 23 maddeden oluşmaktadır. Genel hijyen, ev hijyeni, gıda hijyeni, el hijyeni ve kişisel hijyen olmak üzere 5 alt başlık içermektedir. Toplam puan 23-115 arasındadır. Potansiyel aralık 23-92 puan olup puan arttıkça hijyen davranışı uygulamaları seviyesi veya sıklığı artmaktadır. Türkiye’de ortalama madde skoru 3.10 ± 0.30 bulunmuştur. Likert puanlama (1,2,2.5,3,4) şeklindedir. Ölçekte; 2-8 ve 12-16 arasındaki sorular “her zaman” (4 puan), “genellikle” (3 puan), “bazen” (2 puan) ve “asla” (1 puan) şeklinde likert oluşturmakla birlikte bazı sorular için her biri 2.5 puan değerinde olacak şekilde [“onlara dokunmam” (3. soru), “asla el ile yemek yemem” (4.soru), “asla umumi tuvalet kullanmam”(9. soru), “asla yemek hazırlamam” (5. ve 6. soru), “asla çığ gıdalara dokunmam” (12.ve 16. soru) “asla kullanmam” ve “emin değilim” (14. soru)] seçenekler ilave edilmiştir. Birinci soruda; seçenekler “asla” (1 puan), “1-5 kez” (2 puan), “6-10 kez” (3 puan), “11 den fazla” (4 puan) olacak şekilde, sekizinci soruda; seçenekler “günde 1 kezden az” (4 puan), “günde 1 kez” (3 puan), “günde 2 kez” (2 puan), “günde 2’den daha fazla kez” (1 puan) olacak şekilde, dokuzuncu ve onbirinci sorularda; seçenekler “asla” (1 puan), “1 kez” (2 puan), “2 kez” (3 puan), “3 kez veya daha fazla” (4 puan), “emin değilim (2.5 puan) olacak şekilde, on sekizinci soruda; seçenekler “5 saniyenin altında” (1 puan), “6-10 saniye” (2 puan), “11-20 saniye” (3 puan), “21 saniye veya daha fazla” (4 puan) olacak şekilde, on dokuzuncu soruda; seçenekler “sık sık” (4 puan), “bazen” (3 puan), “nadiren” (2 puan), “asla” (1 puan) olacak şekilde, ve son olarak 20-23. sorularda; seçenekler “asla” (4 puan), “nadiren” (3 puan), “bazen” (2 puan), “genellikle” (1 puan) olacak şekilde puanlanmıştır (14).

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS for Windows 21.0 istatistik paket programında analiz edilerek sayı ve yüzde dağılımları belirlenmiş ve Kolmogorov-Smirnov testi sonucuna göre normal dağılım gösterdiği belirlenen verilerin değeri-

dirilmesinde bölümler arası karşılaştırmalar ki kare testi ve t testi ile, tüm öğrencileri kapsayan değerlendirmeler ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20.60 ± 1.62 ’dir. Öğrencilerin %64.7’sinin kadın, %55.3’ünün sağlık bölümü (sağlık yüksekokulu) öğrencisi ve %44.7’sinin sağlık dışı bölüm (işletme fakültesi) öğrencisi olduğu, %31.6’sının 1.sınıf, %23.7’sinin 2. sınıf, %29.4’ünün 3. sınıf, %15.2’sinin 4. sınıfta olup %51.6’sının arkadaşları ile ya da tek başına evde kaldığı, %34.2’sinin en uzun süre ilçede yaşadığı, %36.5’inin aile aylık gelirinin 2000 lira üzerinde olduğu ve %52.4’ünün bir ayda 500-1000 lira harcama yaptığı saptanmıştır (Tablo 1).

Öğrencilerin hijyen uygulamaları toplam puan ortalaması sağlık bölümü öğrencilerinde 61.43 ± 11.60 , sağlık dışı bölümü öğrencilerinde ise 59.88 ± 11.55 olarak bulunmuş olup sağlık bölümü öğrencilerinin hem hijyen envanteri toplam puan ortalamaları hem de tüm alt boyut puan ortalamaları anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p < 0.05$, Tablo 2). **İlaveten bölüm ayrımı gözetmeksizin cinsiyete göre incelendiğinde kız öğrencilerin erkeklere kıyasla hem hijyen envanteri toplam puan ortalamaları hem de tüm alt boyut puan ortalamaları anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p < 0.05$, Tablo 2).**

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine göre hijyen davranışları incelendiğinde; sağlık bölümü öğrencilerinin sağlık dışındaki bölümlerde okuyan öğrencilere kıyasla hijyen envanteri toplam puan ortalamaları ve tüm alt boyut toplam puan ortalamaları anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p < 0.05$). Bununla birlikte bölümlere göre kıyaslama yapıldığında özellikle sağlık bölümündeki kız öğrencilerin ev hijyeni ve kişisel hijyen puan ortalamaları anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p < 0.05$). Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre hijyen davranışları incelendiğinde ise birinci sınıf öğrencilerinin ve uzun süre ilde yaşayan öğrencilerin hijyen envanteri toplam puanları diğer öğrencilere kıyasla anlamlı derecede düşük bulunmuştur ($p < 0.05$). Bununla birlikte bölümler-

re göre karşılaştırma yapıldığında özellikle sağlık bölümü üçüncü sınıf öğrencilerinin sağlık dışı bölümde okuyan üçüncü sınıf öğrencilere kıyasla besin hijyeni ve kişisel hijyen dışındaki tüm puan ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Ayrıca bölümlere göre kıyaslandığında evde tek/arkadaşı ile yaşayan sağlık bölümü öğrencilerinin tüm puan ortalamaları sağlık dışı bölümlerdeki öğrencilere kıyasla anlamlı şekilde yüksektir ($p<0.05$). Ailenin gelir düzeyinin yüksek olması tüm öğrenciler ele alındığında sadece genel hijyen ve besin hijyeni üzerinde anlamlı şekilde etki gösterirken ($p<0.05$), bölümlere göre kıyaslama yapıldığında gelir düzeyi ≥ 1501 lira olan sağlık bölümü öğrencilerinin tüm puan ortalamaları sağlık dışı bölümlerdeki öğrencilere kıyasla anlamlı derecede yüksektir ($p<0.05$), (Tablo 3).

Öğrencilerin genel hijyen alt boyutu ifadeleri incelendiğinde ise; sağlık bölümü öğrencilerinin %50.2'si günde 6-10 kez, %43.9'u dışarıdan eve geldiğinde, %61.5'i bir hayvana dokunduktan sonra, %47.8'i yemeklerden önce, %70.9'u yemek hazırlamaya başlamadan önce, %43.8'i yemek hazırlama esnasında yüzüne ya da vücuduna dokunmak zorunda kaldığında, daima ellerini yıkadığını, %65.2'si meyve ve sebzeleri yemeden önce daima yıkadığını ve %56.7'si daima umumi tuvaletleri kullanırken tuvaletin oturacağı bölümünü kağıtla kapladığını bildirmiştir. Sağlık bölümü öğrencilerinin sağlık dışı bölüm öğrencilerine kıyasla el yıkama sıklığı ile bir hayvana dokunduktan sonra, yemeklerden önce, yemek hazırlamaya başlamadan önce el yıkama alışkanlığı, meyve ve sebzeleri yemeden önce yıkama ve umumi tuvaletleri kullanırken tuvaletin oturacağı bölümünü kağıtla kaplama davranışları anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p<0.05$, Tablo 4).

Öğrencilerin ev içi hijyen davranışları incelendiğinde, sağlık bölümü öğrencilerinin %73.2'si banyosunu, %79.2'si tuvaletini, %74.5'i mutfağını geçen ay üç ve/veya daha fazla kez temizlediğini ifade etmişlerdir.

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri (n=1621) (Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, 2015-2016)

Cinsiyet	n	%
Kız	1049	64.7
Erkek	572	35.3
Okul		
Sağlık Yüksekokulu	897	55.3
İşletme Fakültesi	724	44.7
Bölüm		
Uluslararası Ticaret ve İşletme	428	26.4
Kamu Yönetimi	164	10.1
Yönetim Bilişim Sistemleri	80	4.9
İnsan Kaynakları ve Yönetimi	46	2.8
Hemşirelik	760	46.9
Çocuk Gelişimi	143	8.8
Sınıf Düzeyi		
1. sınıf	513	31.6
2. sınıf	384	23.7
3. sınıf	477	29.4
4. sınıf	247	15.2
Kaldığı Yer		
Yurtta	662	40.8
Ailesinin Yanında	102	6.3
Evde (Arkadaşı ile ya da tek)	836	51.6
Akrabasının Yanında	21	1.3
En Uzun Süre Yaşadığı Yer		
Büyükşehir	480	29.6
İl	405	25.0
İlçe	554	34.2
Köy	182	11.2
Ailesinin Gelir Düzeyi (lira)		
<500	60	3.7
500-1000	178	11.0
1001-1500	339	20.9
1501-2000	453	27.9
>2000	591	36.5
Aylık Harcadığı Para Miktarı (lira)		
<500	477	29.4
500-1000	850	52.4
1001-1500	215	13.3
1501-2000	47	2.9
>2000	32	2.0

Tablo 2. Öğrencilerin Hijyen Envanterinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması (n=1621) (Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, 2015-2016)

Bölümler	n	Hijyen Envanteri Toplam Puan	Hijyen Envanteri Alt Boyutları				
			Genel Hijyen	Besin Hijyeni	Ev Hijyeni	El Hijyeni	Kişisel Hijyen
Sağlık	897	61.43±11.60	22.66±5.97	7.27±3.13	11.05±1.56	12.39±3.45	8.53±3.39
Sağlık Dışı	724	59.88±11.55	21.90±6.05	6.83±2.86	10.70±1.90	11.91±3.19	8.04±3.06
T		7.160	6.541	8.272	16.177	8.503	9.146
p		0.008	0.011	0.004	0.000	0.004	0.003
Cinsiyet							
Kız	1049	74.73±7.80	27.27±3.32	9.35±2.08	11.18±1.54	15.20±2.14	11.70±2.59
Erkek	572	69.29±8.79	25.21±3.90	8.47±2.14	10.37±1.93	14.74±2.42	10.48±2.82
T		12.373	10.713	7.979	8.593	3.829	8.585
p		0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000

Tablo 3. Öğrencilerin Hijyen Envanteri ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının Sosyodemografik Özelliklerine Göre Karşılaştırılması (n=1621) (Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, 2015-2016)

Sosyodemografik Özellikler		n	Hijyen Envanteri Toplam Puan	Hijyen Envanteri Alt Boyutları				
				Genel Hijyen	Besin Hijyeni	Ev Hijyeni	El Hijyeni	Kişisel Hijyen
Cinsiyet			Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Erkek	Sağlık Dışı Bölüm	309	55.94±11.46	20.16±6.06	6.26±2.62	10.36±1.97	11.51±3.43	7.64±3.00
	Sağlık Bölümü	263	56.93±11.61	20.38±6.03	6.56±3.04	10.40±1.88	12.06±3.79	7.52±2.86
	p		0.309	0.677	0.199	0.814	0.071	0.644
Kız	Sağlık Dışı Bölüm	415	62.82±10.73	23.18±5.73	7.26±2.95	10.96±1.81	12.20±2.96	9.19±3.51
	Sağlık Bölümü	634	63.32±11.07	23.62±5.68	7.55±3.12	11.32±1.31	12.54±3.29	8.27±3.12
	p		0.468	0.227	0.139	0.000	0.087	0.000
Tüm öğrenciler	T		11.547	10.463	9.134	6.710	3.775	6.217
	p		0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Sınıf Düzeyi								
1. sınıf	Sağlık Dışı Bölüm	239	57.31±11.66	20.60±6.11	6.73±2.75	10.42±2.21	11.59±3.14	7.95±3.06
	Sağlık Bölümü	274	59.50±11.13	21.78±5.92	7.06±3.04	11.05±1.64	11.90±3.32	7.68±2.81
	p		0.030	0.027	0.202	0.000	0.279	0.310
2. sınıf	Sağlık Dışı Bölüm	231	62.92±10.39	23.54±5.30	6.70±2.94	10.90±1.66	12.78±3.17	8.97±3.67
	Sağlık Bölümü	153	61.03±12.10	22.31±6.27	6.91±3.17	10.97±1.56	12.47±3.78	8.35±3.49
	p		0.104	0.039	0.505	0.702	0.382	0.100
3. sınıf	Sağlık Dışı Bölüm	152	57.61±12.36	20.48±6.63	7.07±2.78	10.55±1.90	11.07±3.39	8.42±3.34
	Sağlık Bölümü	325	62.97±11.04	23.47±5.51	7.54±3.08	11.10±1.47	12.72±3.27	8.12±3.11
	p		0.000	0.000	0.113	0.001	0.000	0.332
4. sınıf	Sağlık Dışı Bölüm	102	62.43±10.48	23.30±5.43	7.03±3.04	11.14±1.47	11.91±2.55	9.02±3.34
	Sağlık Bölümü	145	62.08±12.69	22.90±6.52	7.43±3.31	11.02±1.61	12.51±3.65	8.21±2.90
	p		0.819	0.611	0.341	0.531	0.155	0.042
Tüm öğrenciler	F		10.276	9.023	2.034	3.837	5.407	6.790
	p		0.000	0.000	0.107	0.009	0.001	0.000
Kalınan Yer								
Yurtta	Sağlık Dışı Bölüm	359	60.04±11.53	21.95±6.08	10.71±2.02	6.87±2.91	12.00±3.27	8.49±3.39
	Sağlık Bölümü	303	60.94±11.80	22.18±6.29	11.16±1.56	7.23±3.16	12.26±3.45	8.09±3.08
	p		0.321	0.625	0.124	0.002	0.336	0.118
Ailesinin Yanında	Sağlık Dışı Bölüm	46	60.92±10.00	22.79±4.90	7.67±3.07	11.23±1.52	11.58±2.67	7.63±3.32
	Sağlık Bölümü	56	62.77±11.36	22.99±5.87	7.64±2.86	11.08±1.59	12.48±2.99	8.57±2.95
	p		0.390	0.856	0.958	0.631	0.118	0.134

Üniversite Öğrencilerinin Hijyen Davranışlarının Karşılaştırılması

Evde (Arkadaşı ile yada tek)	Sağlık Dışı Bölüm	309	59.62±11.80	21.72±6.16	6.67±2.75	10.65±1.77	11.83±3.18	8.73±3.41
	Sağlık Bölümü	527	61.62±11.57	22.91±5.82	7.29±3.14	10.99±1.52	12.46±3.50	7.95±3.06
	p		0.017	0.006	0.003	0.005	0.009	0.001
Akrabasının Yanında	Sağlık Dışı Bölüm	10	57.80±12.30	21.50±7.29	6.90±3.10	9.40±2.27	12.10±2.68	7.90±2.23
	Sağlık Bölümü	11	59.13±9.15	22.27±3.85	5.50±2.65	10.36±2.54	12.54±3.72	8.45±3.58
	p		0.779	0.762	0.279	0.373	0.759	0.679
Tüm ğrenciler	F		0.800	0.947	3.190	1.928	0.175	0.101
	p		0.494	0.417	0.023	0.123	0.913	0.959
En Uzun Süre Yaşanılan Yer								
Büyükşehir	Sağlık Dışı Bölüm	261	62.19±11.21	22.73±5.85	7.31±2.98	10.89±1.68	12.02±3.10	9.21±3.58
	Sağlık Bölümü	219	61.47±11.55	22.24±5.91	7.28±2.96	11.05±1.61	12.63±3.31	8.25±3.18
	p		0.489	0.356	0.886	0.273	0.038	0.002
İl	Sağlık Dışı Bölüm	178	55.46±11.56	19.35±6.39	6.19±2.56	10.35±2.19	11.41±3.39	8.14±3.01
	Sağlık Bölümü	227	60.51±12.53	22.74±6.20	7.25±3.36	10.84±1.73	11.91±3.58	7.75±2.96
	p		0.000	0.000	0.000	0.016	0.153	0.189
İlçe	Sağlık Dışı Bölüm	226	60.74±10.94	22.83±5.59	6.89±2.87	10.73±1.89	12.16±3.03	8.11±3.21
	Sağlık Bölümü	328	62.64±10.83	23.30±5.62	7.50±3.15	11.18±1.40	12.46±3.37	8.18±3.09
	p		0.044	0.341	0.019	0.002	0.275	0.782
Köy	Sağlık Dışı Bölüm	59	59.77±11.90	22.27±5.60	6.45±2.78	10.83±1.78	11.94±3.43	8.27±3.82
	Sağlık Bölümü	123	59.86±11.69	21.60±6.42	6.68±2.86	11.06±1.50	12.67±3.62	7.83±2.97
	p		0.965	0.494	0.617	0.355	0.200	0.404
Tüm ğrenciler	F		9.757	8.086	4.331	4.201	3.921	6.314
	p		0.000	0.000	0.005	0.006	0.008	0.000
Ailesinin Gelir Düzeyi (lira)								
<500	Sağlık Dışı Bölüm	15	61.66±12.97	23.53±5.08	7.33±3.28	10.33±2.58	11.93±3.47	8.53±4.29
	Sağlık Bölümü	45	59.34±11.86	21.72±5.71	6.48±2.78	10.69±2.05	12.67±3.94	7.76±2.62
	p		0.523	0.280	0.333	0.580	0.519	0.416
500-1000	Sağlık Dışı Bölüm	58	61.81±11.45	21.70±6.25	7.77±2.94	11.50±1.40	12.20±2.96	8.62±3.03
	Sağlık Bölümü	120	59.67±10.31	21.79±5.55	6.73±2.99	11.13±1.55	12.44±3.42	7.56±2.64
	p		0.213	0.924	0.030	0.130	0.655	0.026
1001-1500	Sağlık Dışı Bölüm	125	61.44±10.86	23.30±5.55	7.00±2.81	10.97±1.70	11.97±3.35	8.18±3.29
	Sağlık Bölümü	214	61.94±11.38	23.11±5.86	7.45±3.17	11.06±1.55	12.38±3.35	7.92±3.18
	p		0.693	0.766	0.189	0.622	0.286	0.484
1501-2000	Sağlık Dışı Bölüm	206	58.81±12.06	21.07±6.40	6.74±2.90	10.38±2.07	11.79±3.27	8.82±3.64
	Sağlık Bölümü	247	61.41±12.73	22.87±6.28	7.35±3.19	11.04±1.52	12.21±3.69	7.93±3.11
	p		0.026	0.003	0.033	0.000	0.212	0.006
>2000	Sağlık Dışı Bölüm	320	59.54±11.39	21.84±5.94	6.64±2.79	10.68±1.85	11.90±3.11	8.46±3.27
	Sağlık Bölümü	271	62.19±11.15	22.67±5.97	7.42±3.13	11.07±1.51	12.51±3.23	8.49±3.14
	p		0.004	0.090	0.002	0.004	0.021	0.903
Tüm ğrenciler	F		0.993	2.399	3.768	0.738	0.539	1.878
	p		0.410	0.048	0.005	0.566	0.707	0.112
Aylık Harcadığı Para Miktarı (lira)								
<500	Sağlık Dışı Bölüm	197	58.14±11.73	20.93±6.20	7.04±2.81	10.71±1.92	11.112±2.93	8.33±3.37
	Sağlık Bölümü	280	61.18±11.46	22.67±5.89	7.24±3.19	11.08±1.63	12.45±3.48	7.72±2.89
	p		0.005	0.002	0.470	0.028	0.000	0.041
500-1000	Sağlık Dışı Bölüm	380	60.07±11.28	22.16±6.02	6.74±2.83	10.73±1.89	12.14±3.22	8.29±3.21
	Sağlık Bölümü	470	61.84±11.32	22.95±5.82	7.31±3.11	11.13±1.44	12.30±3.42	8.14±3.11
	p		0.023	0.054	0.006	0.001	0.489	0.487
1001-1500	Sağlık Dışı Bölüm	116	61.14±11.76	22.24±5.95	6.66±2.96	10.54±1.98	12.24±3.20	9.44±3.66
	Sağlık Bölümü	99	60.28±12.52	21.79±6.38	7.26±3.13	10.82±1.76	12.17±3.60	8.22±3.14
	p		0.605	0.596	0.152	0.271	0.881	0.009

1501-2000	Sağlık Dışı Bölüm	17	65.08±8.54	23.38±4.56	7.64±2.86	10.94±1.08	13.35±2.44	9.76±3.63
	Sağlık Bölümü	30	65.13±12.77	23.40±6.63	7.43±3.28	10.80±1.37	14.00±2.95	9.50±3.39
	p		0.990	0.992	0.824	0.718	0.449	0.803
>2000	Sağlık Dışı Bölüm	14	62.64±14.87	23.82±6.28	7.03±3.51	11.07±1.94	12.00±4.62	8.71±4.37
	Sağlık Bölümü	18	54.94±11.77	18.83±6.66	6.44±2.45	10.05±2.09	12.50±3.46	7.11±2.76
	p		0.112	0.039	0.579	0.171	0.729	0.215
Tüm öğrenciler	F		2.774	1.762	1.610	0.574	3.541	5.193
	p		0.026	0.134	0.169	0.681	0.007	0.000

Tablo 4. Öğrencilerin Hijyen Davranışlarına İlişkin İfadeleri (Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, 2015-2016)

Alt Boyutlar	Sorular	Seçenekler	Sağlık Bölümü		Sağlık Dışı Bölüm		Toplam		Madde Puanı Ort±SS	p değeri
			n	%	n	%	n	%		
Genel Hijyen	Normalde bir gün içinde ellerinizi yaklaşık kaç kez yıkarsınız?	Hiç	6	0.7	5	0.7	11	0.7	2.92±0.73	X ² =19.741 p=0.000
		1-5 kez	219	24.4	247	34.1	466	28.7		
		6-10 kez	450	50.2	331	45.7	781	48.2		
		11 ve üzeri	222	24.7	141	19.5	363	22.4		
	Dışarıdan evinize geldiğinizde ellerinizi yıkar mısınız?	Daima	394	43.9	305	42.1	699	43.1	3.27±0.72	X ² =3.869 p=0.424
		Genellikle	369	41.1	302	41.7	671	41.4		
		Bazen	130	14.5	110	15.2	240	14.8		
		Asla	4	0.5	7	1.0	11	0.7		
	Evdeki hayvanınıza ya da diğer hayvanlara dokunduktan sonra ellerinizi yıkar mısınız?	Daima	551	61.5	378	52.2	929	57.3	3.40±0.76	X ² =21.329 p=0.000
		Genellikle	189	21.0	193	26.7	382	23.6		
		Bazen	62	6.9	83	11.5	145	8.9		
		Asla	15	1.7	14	1.9	29	1.8		
		Asla dokunmam	80	8.9	56	7.7	136	8.4		
	Yemeklerden önce ellerinizi yıkar mısınız?	Daima	429	47.8	350	48.3	779	48.1	3.35±0.70	X ² =12.935 p=0.012
		Genellikle	372	41.5	266	36.7	638	39.4		
		Bazen	95	10.6	100	13.9	195	12.0		
Asla		1	0.1	8	1.1	9	0.5			
Yemek hazırlamaya başlamadan önce ellerinizi yıkar mısınız?	Daima	636	70.9	473	65.3	1109	68.4	3.59±0.66	X ² =14.040 p=0.007	
	Genellikle	200	22.2	166	22.9	366	22.6			
	Bazen	52	5.8	70	9.7	122	7.5			
	Asla	5	0.6	5	0.7	10	0.6			
	Asla yiyecek hazırlamam	4	0.5	10	1.4	14	0.9			
Yemek hazırladığımız sırada örneğin kaşınma ihtiyacı hissettiğiniz için yüzünüze ya da vücudunuza dokunmak zorunda kalırsanız ellerinizi yıkar mısınız?	Daima	393	43.8	277	38.2	670	41.3	3.13±0.84	X ² =9.281 p=0.054	
	Genellikle	298	33.2	245	33.8	543	33.5			
	Bazen	181	20.2	167	23.2	348	21.5			
	Asla	19	2.1	25	3.4	44	2.7			
	Asla yiyecek hazırlamam	6	0.7	10	1.4	16	1.0			
Meyve ve sebzeleri yemeden önce yıkar mısınız?	Daima	585	65.2	447	61.7	1032	63.7	3.52±0.71	X ² =15.712 p=0.003	
	Genellikle	242	27.0	179	24.7	421	26.0			
	Bazen	62	6.9	84	11.6	146	9.0			
	Asla	8	0.9	14	2.0	20	1.3			

	Umumi tuvaletleri kullanırken tuvaletin oturacağınız bölümünü kağıtla kaplar mısınız?	Daima	509	56.7	374	51.7	883	54.5	3.34±0.80	$X^2=13.489$ $p=0.009$
		Genellikle	231	25.7	171	23.6	402	24.8		
		Bazen	102	11.4	108	14.9	210	13.0		
		Asla	14	1.6	18	2.5	32	2.0		
		Umuma açık tuvaletleri asla kullanmam	41	4.6	53	7.3	94	5.8		
Ev İçi Hijyen	Evinizdeki banyonuz geçen ay ne kadar sıklıkla temizlendi?	Asla	10	1.0	11	1.5	21	1.3	3.58±0.69	$X^2=18.243$ $p=0.000$
		1 kez	55	6.2	82	11.3	137	8.5		
		2 kez	176	19.6	160	22.1	336	20.7		
		3 kez veya daha fazla	656	73.2	471	65.1	1127	69.5		
	Evinizdeki tuvaletiniz geçen ay ne kadar sıklıkla temizlendi?	Asla	7	0.8	15	2.1	22	1.4	3.67±0.63	$X^2=16.322$ $p=0.001$
		1 kez	39	4.3	45	6.2	84	5.2		
		2 kez	141	15.7	149	20.6	290	17.9		
		3 kez veya daha fazla	710	79.2	515	71.1	1225	75.6		
	Evinizdeki mutfağınız geçen ay ne kadar sıklıkla temizlendi?	Asla	8	0.9	21	2.9	29	1.8	3.63±0.66	$X^2=11.304$ $p=0.010$
		1 kez	49	5.5	38	5.2	87	5.4		
		2 kez	171	19.1	156	21.6	327	20.2		
		3 kez veya daha fazla	669	74.5	509	70.3	1178	72.7		
Besinlerle İlgili Hijyen	Çiğ gıdalara dokunduktan sonra ve pişmiş gıdalara dokunmadan önce ellerinizi yıkar mısınız?	Daima	347	38.7	234	32.3	581	35.8	3.06±0.84	$X^2=19.956$ $p=0.001$
		Genellikle	341	38.0	252	34.8	593	36.6		
		Bazen	174	19.4	194	26.8	368	22.7		
		Asla	24	2.7	26	3.6	50	3.1		
		Çiğ gıdalara asla dokunmam	11	1.2	18	2.5	29	1.8		
	Çiğ gıdalara temasından sonra ve pişmiş gıdalara temasından önce kullandığımız mutfak eşyalarını yıkar mısınız?	Daima	433	48.3	289	39.9	722	44.5	3.20±0.83	$X^2=22.470$ $p=0.000$
		Genellikle	301	33.5	239	33.0	540	33.3		
		Bazen	140	15.6	158	21.9	298	18.4		
		Asla	15	1.7	26	3.6	41	2.5		
		Çiğ gıdalara asla dokunmam	8	0.9	12	1.6	20	1.2		
	Çiğ ve pişmiş gıdalar için ayrı doğrama tahtası kullanır mısınız?	Daima	295	32.9	182	25.1	477	29.4	2.78±0.97	$X^2=16.570$ $p=0.002$
		Genellikle	254	28.3	209	28.9	463	28.6		
		Bazen	255	28.4	247	34.2	502	31.0		
		Asla	86	9.6	72	9.9	158	9.7		
		Doğrama tahtası asla kullanmam	7	0.8	14	1.9	21	1.3		

El Hijyeni Teknikleri	Sıcak su bulunduğunda ellerinizi sıcak suyla mı yıkarsınız?	Daima	280	31.2	183	25.3	463	28.6	2.91±0.85	$X^2=30.022$ $p=0.000$
		Genellikle	372	41.5	251	34.7	623	38.4		
		Bazen	218	24.3	252	34.8	470	29.0		
		Asla	27	3.0	38	5.2	65	4.0		
	Ellerinizi yıkadıktan sonra tamamıyla kurular mısınız?	Daima	411	45.8	315	43.5	726	44.8	3.28±0.74	$X^2=11.575$ $p=0.009$
		Genellikle	372	41.5	273	37.7	645	39.8		
		Bazen	108	12.0	125	17.3	233	14.4		
		Asla	6	0.7	11	1.5	17	1.0		
	Sabun bulunduğunda ellerinizi sabunla mı yıkarsınız?	Daima	623	69.5	482	66.6	1105	68.2	3.57±0.69	$X^2=24.704$ $p=0.000$
		Genellikle	213	23.7	141	19.5	354	21.8		
		Bazen	53	5.9	91	12.5	144	8.9		
		Asla	8	0.9	10	1.4	18	1.1		
	Ellerinizi yıkama işleminiz yaklaşık ne kadar zaman almaktadır?	5 saniyeden az	53	5.9	56	7.8	109	6.7	2.65±0.82	$X^2=63.571$ $p=0.000$
		6-10 saniye	282	31.4	328	45.3	610	37.6		
		11-20 saniye	364	40.6	273	37.7	637	39.3		
		21 saniye ve üzeri	198	22.1	67	9.2	265	16.3		
Ellerinizi temizlerken anti-bakteriyel içeren jel ya da mendil kullanır mısınız?	Sık sık	144	16.0	93	12.8	237	14.6	2.62±0.85	$X^2=14.786$ $p=0.002$	
	Bazen	404	45.0	296	40.9	700	43.2			
	Nadiren	278	31.0	242	33.5	520	32.1			
	Asla	71	8.0	93	12.8	164	10.1			
Kişisel Hijyen	Aynı tişört, gömlek, kazak v.b. üst üste iki gün giyer misiniz?	Asla	177	19.7	162	22.4	339	20.9	2.77±0.85	$X^2=2.750$ $p=0.432$
		Nadiren	385	42.9	298	41.2	683	42.1		
		Bazen	271	30.2	222	30.7	493	30.4		
		Sık sık	64	7.2	42	5.7	106	6.5		
	Aynı etek ya da pantolonu üst üste iki gün giyer misiniz?	Asla	101	11.3	119	16.4	220	13.6	2.52±0.87	$X^2=15.878$ $p=0.001$
		Nadiren	332	37.0	284	39.2	616	38.0		
		Bazen	336	37.4	250	34.6	586	36.2		
		Sık sık	128	14.3	71	9.8	199	12.3		
	Aynı iç çamaşırlarınızı üst üste iki gün giyer misiniz?	Asla	347	38.7	305	42.1	652	40.2	3.06±0.92	$X^2=11.486$ $p=0.009$
		Nadiren	277	30.9	233	32.2	510	31.5		
		Bazen	209	23.3	161	22.2	370	22.8		
		Sık sık	64	7.1	25	3.5	89	5.5		
	Duş veya banyo yapmadan üst üste iki gün dışarı çıkar mısınız?	Asla	230	25.6	240	33.2	470	29.0	2.90±0.88	$X^2=20.118$ $p=0.000$
		Nadiren	347	38.7	284	39.2	631	38.9		
		Bazen	248	27.7	170	23.5	418	25.8		
		Sık sık	72	8.0	30	4.1	102	6.3		
Toplam		897	100	724	100	1621	100			

Öğrencilerin besinlerle ilgili hijyen davranışları incelendiğinde, %38.7'sinin çiğ gıdalara dokunduktan sonra ve pişmiş gıdalara dokunmadan önce daima ellerini yıkadığı, %48.3'ünün çiğ gıdalara temastan sonra ve pişmiş gıdalara temastan önce daima kullandığı malzemeleri yıkadığı, %32.9'unun daima çiğ ve pişmiş gıdalar için ayrı doğrama tahtası kullandığı belirlenmiştir.

El hijyeni uygulamaları ele alındığında ise ifadeleri doğrultusunda sağlık bölümü öğrencilerinin ellerini; %31.2'sinin daima sıcak suyla yıkadığı,

%45.8'inin daima sabunla yıkadığı, %40.6'sının daima 11-20 saniye süre yıkadığı, sadece %16'sının sık sık el temizliğinde anti-bakteriyel içeren jel ya da mendil kullandığı bulunmuştur.

Kişisel hijyen davranışları incelendiğinde ise sağlık bölümü öğrencilerinin %19.7'sinin aynı tişört/gömlek/kazağı, %11.3'ünün aynı etek ya da pantolonu, %38.7'sinin aynı iç çamaşırını üst üste iki gün asla giymedikleri, %25.6'sının duş/banyo yapmadan asla üst üste iki gün dışarı çıkmadığı tespit edilmiştir.

Öğrencilerin bölümlerine göre hijyen davranışlarına ilişkin ifadeleri karşılaştırıldığında sağlık bölümü öğrencilerinin ev içi hijyen, besinlerle ilgili hijyen ve el hijyeni tekniklerine ilişkin tüm ifadelerde sağlık dışı bölümü öğrencilerine kıyasla anlamlı derecede daha olumlu davranış sergiledikleri belirlenmiştir ($p<0.05$, Tablo 4).

TARTIŞMA

Sağlığı korumak ve sürdürmek için gerekli olan hijyen bilgi ve uygulamaları, bireysel ve sosyal sağlığımızın dayandığı bir temel olmakla beraber, aynı zamanda uygarlık düzeyinin de bir göstergesidir (15). Çalışmamızda öğrencilerin hijyen uygulamaları toplam puan ortalaması sağlık bölümü öğrencilerinde 61.43 ± 11.60 , sağlık dışı bölümü öğrencilerinde ise 59.88 ± 11.55 olarak bulunmuştur. Sağlık bölümü öğrencilerinin hem hijyen envanteri toplam puan ortalamaları hem de tüm alt boyut puan ortalamaları anlamlı derecede yüksektir. Erkal ve Şahin (2011) eğitim fakültesi öğrencileri ile yaptığı çalışmada madde puan ortalamaları incelendiğinde; ev hijyeni puan ortalaması 3.60, genel hijyen puan ortalaması 3.43, el hijyen teknikleri puan ortalaması 3.24, gıda hijyeni puan ortalaması 3.17, kişisel hijyen puan ortalaması 2.73 olarak bulunmuştur (16). Benzer şekilde Şahin ve Erkal (2014)'ın aileler ile yaptıkları bir çalışmada ise ev hijyeni puan ortalaması 3.62, genel hijyen puan ortalaması 3.46, gıda hijyeni puan ortalaması 3.08, el hijyeni teknikleri puan ortalaması 2.99, kişisel hijyen puan ortalaması 2.63 olarak belirlenmiştir (17). Çalışmamızdan elde edilen puan ortalamaları literatür ile kıyaslandığında oldukça yüksek bir ortalamaya sahiptir. Bu durum çalışmamızda yer alan öğrenci kitlesinin yarıdan fazlasının (%55.3) sağlık bölümünde okuyan öğrenciler olmasından kaynaklanabilir.

Bireyin hijyen davranışları ilk olarak aile ortamında şekillenmekte ve yaşamı boyunca sosyal, kültürel ve çevresel birçok faktörden etkilenmektedir (3). **Araştırmamızda, hem bölüm ayrımı gözetmeksizin hem de bölümlere göre ayrı ayrı incelendiğinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla hijyen envanteri toplam puan ortalamaları ve tüm alt boyut toplam puan ortalamaları yüksek bulunmuştur. Sağlık bölümleri**

ri ile sağlık dışı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin hijyen davranışlarını karşılaştıran bir çalışmaya rastlanmamakla beraber sadece cinsiyet açısından ele alındığında çalışmamızdan elde edilen bulgular literatür ile benzerlik göstermektedir (1,2,16). Ayrıca uzun süre ilde yaşayan ve birinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin hijyen envanteri puan ortalamaları düşük bulunmuştur. İki farklı yerleşim yerindeki ilköğretim öğrencilerinin kişisel hijyen alışkanlıklarını belirlemeye yönelik yapılan bir çalışmada kırsal bölgedeki öğrencilerin kentsel bölgedeki öğrencilere göre daha fazla el yıkama alışkanlıklarının olduğu saptanmıştır (18). Çalışmamızda özellikle uzun süre ilde yaşayan öğrencilerde hijyen envanteri puan ortalamalarının düşük olması hijyen davranışlarının sosyal, çevresel birçok faktörden etkilenmesi ile ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte bölümlere göre karşılaştırma yapıldığında özellikle sağlık bölümü üçüncü sınıf öğrencilerinin sağlık dışı bölümlerde okuyan üçüncü sınıf öğrencilere kıyasla besin hijyeni ve kişisel hijyen dışındaki tüm puan ortalamaları yüksek bulunmuştur. Ayrıca sağlık bölümlerinde öğrenim gören ve evde tek/arkadaşı ile yaşayan öğrencilerin tüm puan ortalamaları sağlık dışı bölümlerdeki öğrencilere kıyasla yüksektir. Ailenin gelir düzeyinin yüksek olması tüm öğrenciler ele alındığında sadece genel hijyen ve besin hijyeni üzerinde olumlu etki gösterirken ($p<0.05$), bölümlere göre kıyaslama yapıldığında gelir düzeyi ≥ 1501 lira olan sağlık bölümü öğrencilerinin tüm puan ortalamaları sağlık dışı bölümlerdeki öğrencilere kıyasla yüksektir. Işık ve ark. (2015) hemşirelik bölümü öğrencileri ile yaptığı çalışmada hijyen alışkanlıklarının belirlenmesinde sosyoekonomik düzeyin önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır (19). Ancak literatürde sağlık ile sağlık dışı bölüm öğrencilerinin hijyen davranışlarını karşılaştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Genel hijyen davranışları içerisinde “el yıkama” önemli bir yere sahiptir. Günümüzde dünyada en sık görülen ve en çok öldüren hastalıklar grubunu enfeksiyon hastalıklarının oluşturduğu, doğru el yıkama şekli ve alışkanlığının insanlara kazandırılması halinde bu hastalıkların sıklığında önemli azalmalar olacağı bildirilmektedir (2). Ça-

lışamamızda sağlık bölümü öğrencilerinin yarısı (%50.2) günde 6-10 kez el yıkadığını bildirirken en çok (%70.9) yemek hazırlamaya başlamadan önce ellerini yıkadıklarını ifade etmiştir. Arat ve ark. (2014) ilköğretim öğrencilerinin %84.7'sinin yemekten önce ellerini yıkadıklarını bildirmiştir (20). Türkmen ve Bakır (2017) sağlık teknikeri adaylarının el yıkama uygulamalarının değerlendirildiği çalışmalarında, öğrencilerin %97.7'sinin hayvanlarla temastan önce-sonra, %95.4'ünün yemekten önce-sonra, %91.4'ünün eve girildiği zaman ve %72.5'inin yiyeceklerle temastan önce-sonra ellerini yıkadıklarını bildirmiştir (21). Genel hijyen davranışları içerisinde çalışmamızda sağlık bölümü öğrencilerin yarısından fazlası (%65.2) meyve ve sebzeleri yemeden önce daima ellerini yıkadığını ve daima umumi tuvaletleri kullanırken tuvaletin oturacağı bölümünü kağıtla kapladığını (%56.7) bildirmiştir. Altun ve ark. (2013) çalışmalarında mühendislik fakültesi öğrencilerinin %72.5'inin her zaman sebze ve meyveleri tüketmeden önce ellerini yıkadıklarını, %64.3'ünün her zaman umumi tuvalette oturmadan önce kağıt serdiğini ifade etmiştir (8). Benzer şekilde Erkal ve Şahin (2011) de eğitim fakültesi öğrencileri ile yaptığı çalışmada konu ile ilgili yüzdeleri sırasıyla %81.6 ve %51.6 olarak bildirmiştir (16). Çalışmamızda sağlık dışı bölüm öğrencilerinin el yıkama oranı özellikle sebze ve meyveleri tüketmeden önce (%63.7) yüksek olup umumi tuvalette oturmadan önce kağıt serme alışkanlığının sadece yarısında (%51.7) sık olduğu belirlenmiştir. Genel hijyen davranışları açısından sağlık bölümü öğrencilerinin olumlu davranış sergilediğini gösteren oranlar sağlık dışı bölüm öğrencilerine kıyasla istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek olsa da sağlık bölümü öğrencilerinin olumlu hijyen davranışı sergileme oranı (sebze ve meyveleri tüketmeden önce daima el yıkama %65.2, umumi tuvalette oturmadan önce daima kağıt serme %56.7) beklenenden daha düşüktür. Sağlık bölümü öğrencilerinin ders müfredatlarında hijyen konusu geniş yer tutmasına karşın öğrencilerin genel hijyen uygulamalarında doğru ve olumlu davranış göstermede bu kadar düşük oranlara sahip olması düşündürücüdür. Hijyen alışkanlıkları çocuklukta kazanılması gereken davranışlar olup yetişkinlik döneminde düzeltile-

rek alışkanlık düzeyine getirilmesinin güç olması ve uzun bir eğitim süreci gerektirmesi nedeniyle davranış değişikliğinin gerçekleştirilemediği düşünülmektedir.

El hijyeninin başarısı, yıkamanın doğru zamanda ve doğru sıklıkta olduğu kadar aynı zamanda ve doğru şekilde uygulanmasına da bağlıdır (21). Dünya Sağlık Örgütü, düzenli el yıkamanın enfeksiyonların yayılmasını önlemede en etkili ve en düşük maliyetli hijyen uygulaması olduğunu belirtmiştir (4). Çalışmamızda sağlık bölümü öğrencilerinin yarısından daha azı daima ellerini; sıcak suyla (%31.2), 11-20 saniye süre (%40.6) yıkadığı ve kuruladığı (%45.8), çok azının el temizliğinde sık sık anti-bakteriyel içeren jel ya da mendil kullandığı (%16), ve daima sabun kullananların (%69.5) çok yüksek olmadığı bulunmuştur. Togan ve ark., (2015) sağlık meslek lisesi öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin %72.6'sının sabunla ellerini yıkadıklarını bildirmiştir (10). Anderson vd. (2008) çalışmasında, üniversite öğrencilerinin %85.6'sının su ve sabun kullanarak ellerini yıkadığını, Yetkin ve Yiğitbaş (2008) ise sağlık bölümü öğrencileri ile yaptığı çalışmada kız öğrencilerin %95.5'inin ve erkek öğrencilerin %73.5'inin ellerini su ve sabunla yıkadığını bildirmiştir (11,22). İlköğretim öğrencileri ile yapılan bir çalışmada ise bu oran %98.2 olarak bulunmuştur (3). Kitiş ve Bilgili (2011) ilköğretim öğrencileri ile yaptığı çalışmada, yıkadıktan sonra öğrencilerin neredeyse tamamının (%98) ellerini kuruladığını ifade etmiştir (23). Yıkama süresi açısından ele alındığında ise Şimşek ve ark. (2010) lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrencilerin %40.8'inin ellerini 2-3 dakika yıkadığını bildirmiştir (12). El hijyeni teknikleri açısından literatür ile kıyaslandığında araştırmamızdan çıkan bulgular, sağlık bölümü öğrencilerinin oldukça düşük oranlarda doğru davranış sergilediklerini göz önüne sererken diğer taraftan sağlık dışı bölüm öğrencilerine kıyasla puanlar anlamlı derecede yüksektir.

Kişisel hijyen; kişilerin kendi sağlığını korudukları ve devam ettirdikleri öz bakım uygulamalarıdır (15). Çalışmamızda öğrencilerin kişisel hijyen davranışları incelendiğinde; sağlık bölümü öğ-

rencilerinin çok düşük oranlarda doğru davranış sergiledikleri görülmektedir. Buna göre öğrencilerin sadece %19.7'sinin aynı tişört/gömlek/kazağı, %11.3'ünün aynı etek ya da pantolonu, %38.7'sinin aynı iç çamaşırını üst üste iki gün asla giymedikleri, %25.6'sının her gün duş/banyo yaptığı tespit edilmiştir. Altun ve ark. (2013) mühendislik fakültesi öğrencileri ile yaptığı çalışmada, öğrencilerin kişisel hijyen puanlarını düşük bulmuştur (8). Lise öğrencilerinde yapılan bir çalışmada öğrencilerin sadece %7.5'inin her gün/günde iki defa banyo yaptığı belirlenirken aynı çalışmada öğrencilerin %39.5'inin her gün/günde iki defa iç çamaşırını değiştirdiği belirtilmiştir (24). Yetkin ve Yiğitbaş (2008) sağlık meslek lisesindeki öğrencilerle yaptığı çalışmada, sağlık memurluğu bölümü öğrencilerinin %61'inin sadece banyodan sonra, ebelik bölümü öğrencilerin %40'ının gün aşırı, hemşirelik bölümü öğrencilerin ise %28.6'nın her gün iç çamaşırını değiştirdiğini bildirmiştir (11). Yiğit (2010) bir kurumdaki temizlik personelleri ile yaptığı çalışmada, katılımcıların %35.1'inin pantolonunu, %30.5'inin gömlek/tişörtünü üç günde bir değiştirdiklerini bildirmiştir (15). Çalışmamızda literatüre benzer şekilde öğrencilerin kişisel hijyen puanları düşük oranlarda olup sağlık bölümü öğrencilerinin kişisel hijyen puanları sağlık dışı bölümü öğrencilerine kıyasla yüksektir.

İnsan hayatının büyük bir kısmının evde geçtiği göz önünde bulundurulduğunda ev hijyeni oldukça önemlidir. Çalışmamızda öğrencilerin yarısı (%51.6) evde tek/arkadaşı ile kaldığını bildirmiştir. Bu durum öğrencilerin ev temizliği konusunda kendilerinin sorumluluk aldığını göstermekte olup sağlık bölümü öğrencilerinin büyük kısmı son bir ayda daima, banyosunu (%73.2), tuvaletini (%79.2) ve mutfakını (%74.5) üç ve/veya daha fazla kez temizlediğini ifade etmişlerdir. Altun ve ark. (2013) çalışmasında öğrencilerin %69.1'inin her zaman banyolarını ayda üç ve daha fazla kez temizlediklerini, Erkal ve Şahin (2011) araştırmalarında benzer şekilde öğrencilerin sırasıyla %67.4, %67.7, %74.1'inin banyo, mutfak, tuvalet temizliğini her zaman ayda en az üç kez yaptığını bildirmiştir (8,16). Çalışmamızdan çıkan bulgular literatür ile benzer olup sağlık bölümü öğrenci-

lerinin ev içi hijyen puanları sağlık dışı bölümü öğrencilerine kıyasla yüksektir.

Gıda kaynaklı hastalıklar, günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerde önemli bir halk sağlığı sorununu oluşturmakta ve toplum sağlığının korunmasında giderek daha büyük bir önem kazanmaktadır. Gıda hijyeni, gıdaların insan sağlığına herhangi bir zarar vermemesi ve besleyici değerlerini kaybetmemesi için üretimden tüketime kadar yapılması gereken tüm işlemleri kapsar (25). Besin kaynaklı hastalıkların %19'u zayıf kişisel hijyen, %16'sı kontamine olmuş ekipmanlar nedeniyle oluşmaktadır (26). Yapılan bir araştırmada, İngiltere ve Avustralya'da öğrenim gören lise ve üniversite öğrencilerinde hijyen ve gıda hijyeni bilgisinin genel olarak düşük olduğunu tespit edilmiştir (27). Küresel El Yıkama Ortaklığı tarafından 2015 yılında yayınlanan yıllık araştırma raporunda, yemek hazırlamadan önce el yıkama sıklığının Türkiye için %67 oranında olduğu bildirilmiştir (28). Çalışmamızda sağlık bölümü öğrencilerinin besinlerle ilgili hijyen davranışları incelendiğinde, yarıdan daha azının daima çiğ gıdalara dokunduktan sonra ve pişmiş gıdalara dokunmadan önce daima ellerini yıkadığı (%38.7), çiğ gıdalara temastan sonra ve pişmiş gıdalara temastan önce daima kullandığı malzemeleri yıkadığı (%48.3), çiğ ve pişmiş gıdalar için ayrı doğrama tahtası kullandığı (%32.9) belirlenmiştir. Sormaz ve Şanlıer (2017) turizm sektörünün yiyecek içecek departmanında çalışanlarla yaptığı çalışmada katılımcıların sadece %7.4'ünün çiğ besine temastan sonra ellerini yıkadığını bildirmiştir (13). Kadınlarla yapılan bir çalışmada ise kadınların büyük bir kısmı (%82.3) çiğ et ürünlerine dokunduktan sonra ellerini yıkadıklarını, yarısından fazlası her zaman/genellikle et ve sebzeler için ayrı bıçak (%69) ve ayrı kesme tahtası (%69.3) kullandıklarını belirtmişlerdir (26). Mahon ve ark. (2006), çalışmalarında et ve sebzeler için ayrı doğrama tahtası kullananların oranını %58 olarak tespit etmişlerdir (29). Erkal ve Şahin (2011) çalışmalarında öğrencilerin %40.7'sinin çiğ gıdalara dokunduktan sonra ve pişmiş gıdalara dokunmadan önce ellerini daima yıkadığını, %49.9'unun daima çiğ gıdalara temasından sonra ve pişmiş gıdalara temasından önce

kullandığı mutfak gereçlerini yıkadığını ve sadece %28.1'inin daima çiğ ve pişmiş gıdalar için ayrı doğrama tahtası kullandıklarını ifade etmişlerdir (16). Çalışmamız bulguları literatür ile benzerlik gösterirken sağlık bölümü öğrencilerinin besinlerle ilgili hijyen puanları sağlık dışı bölümü öğrencilerine kıyasla yüksektir.

SONUÇ

Araştırmamızdan elde edilen bulgular doğrultusunda, üniversite öğrencilerin doğru hijyen davranışlarının negatif yönde olduğu ve sağlık bölümü öğrencilerinin puanlarının sağlık dışı bölümlerdeki öğrencilere kıyasla yüksek olmasına rağmen istendik düzeyde olmadığı görülmektedir.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda; konu ile ilgili karşılaştırmalı araştırmaların yapılması, sağlık dışı bölümlerde okuyan öğrencilerin müfredatlarına hijyen ile ilgili derslerin konulması ve sağlık bölümü öğrencilerinin hijyen davranışlarını olumlu yönde geliştirebilmek için özel eğitim programlarının müfredata eklenmesi ve belirli aralıklarla hijyen davranışlarının ölçülmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Yılmaz, E., Özkan, S. Bir İlçede Farklı Yerleşim Yerindeki İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Kişisel Hijyen Alışkanlıklarının Karşılaştırılması [Comparison of the Personal Hygiene Habits of Primary School Students in Different Settlement in a District]. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2009;4(10):1-18.
2. Kahveci, G., & Demirtaş, Z. İlköğretim Okulu 6., 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Temizlik ve Hijyen Algıları [Cleanliness and Hygiene Perceptions of Primary School Students in 6th, 7th, and 8th Grades]. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2012;2(2):51-61.
3. Kaya, M., Büyükerbetçi, M., Meriç, M.B., Çelebi, A.E., Boybeyi, Ö., Işık, A., Bozkurt, İ.H., Vaizoğlu, S.A., & Güler, Ç. Ankara'da Bir Lisenin 9. ve 10. Sınıf Öğrencilerinin Kişisel Hijyen Konusunda Davranışlarının Belirlenmesi [Determination of the Behaviours of Ninth and Tenth Grade High School Students About Personal Hygiene in Ankara]. *Sted.*, 2006;15(10):179-183.
4. WHO (2002). *Guidelines on Hand Hygiene in Health Care; First Global Patient Safety Challenge; Clean*

- Care is Safer Care.* http://whqlibdoc.who.int/publications/2009/9789241597906_eng.pdf, Erişim tarihi: 14.08.2018
5. Talukdar, K., & Baruah, R. Prevalence of Skin Infection and Personal Hygiene Practice Amongst Primary School Children: A Community Based Cross Sectional Study in Kamrup (Rural) District of Assam. *Int J Sci Stud.*, 2015;3(3):11-14.
 6. Ejemot, R.I., Ehiri, J.E., Meremikwu, M.M., Critchley, J.A. Hand Washing for Preventing Diarrhoea. *Evid.-Based Child Health*, 2009;4: 893-939.
 7. Tousman, S., Arnold, D., Helland, W., Roth, R., Heshelman, N., Castaneda, O., Fischer, E., O'Neil, K., Bileto, S. Evaluation of a Hand Washing Program for 2nd-graders. *Journal of School Nursing*, 2007;23(6): 342-348.
 8. Altun, I., Cinar, N.D., & Dede, C. Hygiene Behaviour in University Students in Turkey. *J Pak Med Assoc.*, 2013;63(5):585-589.
 9. Stevenson, R.J., Case, T.I., Hodgson, D., Porzig-Drummond, R., Barouei, J., Oaten, M.J. A Scale For Measuring Hygiene Behaviour: Development, Reliability and Validity. *Am J Infect Control.*, 2009; 37: 557-64.
 10. Togan, T., Işık, B., Turan, H., & Çiftçi, Ö. Aksaray İl Merkezinde Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin El Hijyeni ve İş Kazaları İle İlgili Bilgi, Tutum ve Davranışları [About of Hand Hygiene and Occupational Accidents, Information, Attitudes and Behaviors in Health Vocational High School Students in Aksaray City Center]. *Health Care Acad J.*, 2015; 2(1): 8-15.
 11. Yetkin, A., & Yiğitbaş, Ç. Sağlık Yüksekokulu Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Bireysel Hijyen İle İlgili Alışkanlıklarının Karşılaştırılması [Comparison of The Personal Hygienic Habits of Freshman and Senior Students of Health College]. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 2008;11(2):72-84.
 12. Şimşek, Ç., Piyal, B., Tüzün, H., Çakmak, D., Turan, H., & Seyrek, V. Ankara İl Merkezindeki Bazı Lise Öğrencilerinde Kişisel Hijyen Davranışları [Personal Hygiene Behaviour of Some High School Students in Ankara Province]. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 2010;9(5):433-440.
 13. Sormaz, Ü., & Şanlıer, N. Zorunlu Hijyen Eğitiminin Yiyecek İçecek Hizmetleri Personelinde Hijyen Alışkanlıklarına, Davranışlarına ve Bilgi Düzeylerine Etkisi [The Impact of Compulsory Hygiene Training Given to Employees Working in The Sector of Food and Beverages Services on Their Hygienelated Habits, Behaviours and Knowledge]. *Journal of Human Sciences*, 2017;14(2):1356-1369.
 14. Altun, I., Çınar, N.D., & Dede, C. Psychometric Properties of The Hygiene Inventory in A Turkish Population. *Health Med.*, 2010;4(4):1009-11.

15. Yiğit, Y. (2010). Kırşehir İlindeki İlköğretim Okullarında Çalışan Temizlik Personelinin Kişisel Hijyen Bilgileri ve Uygulamaları [Cleaning Employees Personal Hygiene Informations and Applications Who Employed in The City of Kırşehir Primary Schools] Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi ABD Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
16. Erkal, S., & Şahin, H. An Application on Determining Hygiene Behaviors of University Students. *International Journal of Business and Social Science*, 2011;2(8):170-176.
17. Şahin, H., & Erkal, S. An Examination of Family Hygiene Behaviors. *International Journal of Business and Social Science*, 2014;5(5):37-45.
18. Balaban, M. (2011). Okul Öncesi Dönemde Hijyen Alışkanlığı Kazandırma Eğitim Programının Çocukların Hijyen Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi [The Analysis of Education Programme of Hygiene Habit Acquisition at Pre-School Period to The Efficiency Hygiene Behaviors of Childrens]. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Okul Öncesi Öğretmenliği ABD, Yüksek Lisans Tezi, Manisa*,
19. Işık, E., Aslan, Ö., Kanbay, Y., Ersoy, M., & Çiçekoğlu, E. Investigation of Personal Hygiene Behaviors of Nursing Students. *International Journal of Health Sciences and Research*, 2015;5(9):410-414.
20. Arat, A., Şimşek, I., & Erdamar, G. Yatılı İlköğretim Bölge Okulu II. Kademe Öğrencilerinin Kişisel Hijyen Uygulamaları [The Second Grade Students' Practises About Personal Hygiene in Regional Boarding Primary School]. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2014; 33:58-72.
21. Türkmen, L., & Bakır, B. Sağlık Teknikeri Adaylarının El Hijyeni (Rutin/El Yıkama) İle İlgili Bilgi, Davranış ve Tutumların Değerlendirilmesi [Evaluation of Knowledge, Attitude and Practices of Hand Hygiene (Routine / Hand Washing) of Health Technician Candidates]. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2017;6(3):122-127.
22. Anderson, J.L., Warren, C.A., Perez, E., Louis, R.I., Phillips, S., Wheeler, J., Cole, M., & Misra, R. Gender and Ethnic Differences in Hand Hygiene Practices Among College Students. *American Journal of Infection Control*, 2008;36(5):361-368.
23. Kitiş, Y., & Bilgili, N. İlköğretim Öğrencilerinde El Hijyeni ve El Hijyeni Eğitiminin Etkinliğinin Değerlendirilmesi [Evaluation of Hand Hygiene and Efficiency of Hand Hygiene Education in Primary School Students]. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2011;4(1):93-102.
24. Keten, H.S., Ölmez, S., Keten, D., Cerit, M., & Kardaş, F. Kahramanmaraş'ta Bir Yurtta Kalan Erkek Lise Öğrencilerinin Kişisel Hijyen Uygulamaları [The Personal Hygiene Practices of Male High School Students Staying In A Dormitory in Kahramanmaraş]. *Turkish Family Physician*, 2015;6(1):11-17.
25. Kinay, A.G., & Kaptangil, K. Sinop İlinde Bulunan Yiyecek İçecek İşletmelerinde Gıda Hijyeninin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma Ve Geliştirilebilecek Yönetimsel Yaklaşımlar [Research of Food Hygiene in Food And Beverage Enterprises in Sinop Province and Developpe Management Approach]. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2018;68;242-249.
26. Karakuş, S.Ş., & Küçükkömürler, S. Kadınların Besin Güvenliğine Yönelik Uygulamaları [The Applications of Women Towards Food Safety]. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 2012;11(6):651-660.
27. Mullan, B.A., Wong, C., Todd, J., Davis, E., & Kothe, E.J. Food Hygiene Knowledge in Adolescents and Young Adults. *British Food Journal*, 2015;117 (1):50-61.
28. The Global Public-Private Partnership for Handwashing. The State of Handwashing in 2015. <http://globalhandwashing.org/wp-content/uploads/2015/01/2015AnnualHandWashingResearch-Summary.pdf>. Erişim Tarihi: 12.08.2018
29. Mahon, D., Cowan, C., Henschion, M., & Fanning, M. Food Handling Practices of Irish Beef Consumer. *Journal of Food Safety*, 2006;26:72-81.